

EEN CIRKEL OF EEN ZWERM?

Dit artikel is eerder verschenen in Archeoforum nr. 3, jaargang 2, 1998 (ISSN 1386-6095)

Klaas R. Henstra

Inleiding

Het artikel van Peter Asmussen onder de titel "Een steencirkel aan de Leijen?" als reactie op mijn artikel "Een mesolithisch landschap bij de Leijen" (ARCHEOFORUM, jg. 1, nr. 2) brengt mij tot het volgende.

Het woord "steencirkel" betrof de waarneming van een cirkel van stenen met enige uitlopers. Niets meer en niets minder. De vondst van een tweetal artefacten in de onmiddellijke nabijheid van een laat-mesolithische site was de reden voor het stel-

len van enkele vragen. In mijn artikel werd slechts gesproken over een steencirkel: het woord "tentring" werd bewust niet gebezigd. Daarmee bleef er ruimte voor een andere interpretatie.

Het doel van de publicatie was het op gang brengen van discussie over de vondst. Mijn stelling omtrent het belang van nader onderzoek ter plaatse blijft gehandhaafd. Overigens onderschrijft Asmussen deze stelling van harte (mondelijke mededeling 20 januari 1998).

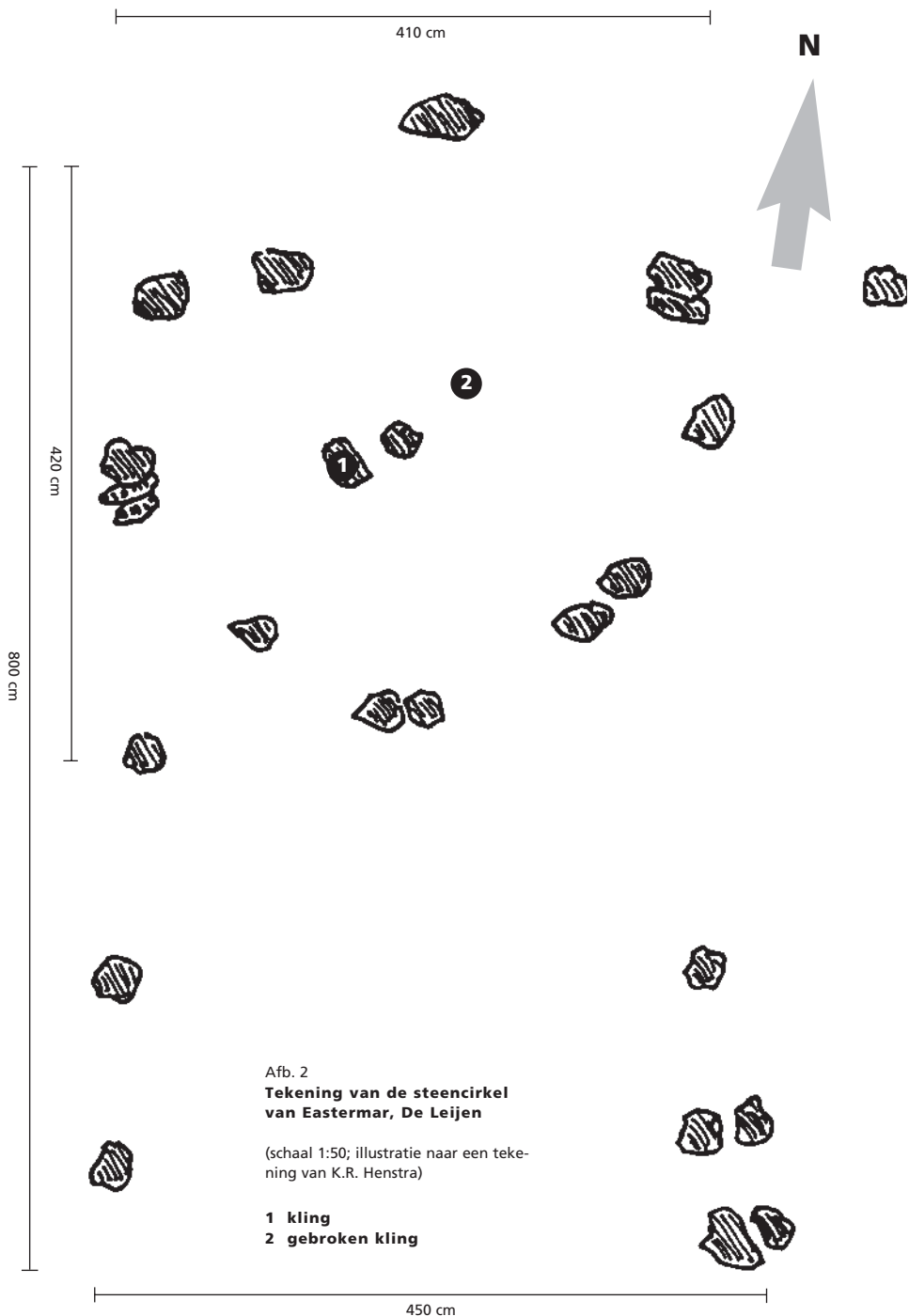
Onderzoek RAAP

Het is verheugend vast te stellen, dat dit onderzoek inmiddels voor een deel is geschied. RAAP Noord-Nederland (Asmussen en Veenstra) hebben in het najaar van 1997 een inspectie, metingen en boringen uitgevoerd. Daarbij werd vastgesteld, dat er nog meer granietbrokken in het veen en zelfs daaronder (op de pleistocene ondergrond) lagen. Asmussen schrijft: "Opvallend daarbij was dat de stenen buiten de "cirkel" niet of nauwelijks in het veen "zweefden", maar op het keizand lagen; dit in tegenstelling tot de meeste cirkelstenen" (ARCHEO-FORUM, jg. 1, nr.2, p. 11).

Deze stenen waren bij mijn visuele inspectie niet zichtbaar en zijn derhalve niet ingetekend. Buiten de door mij ingetekende stenen is er dus sprake van meer stenen en is de door Asmussen gebezigde term "stenenzwerm" aanvaardbaar. Toch doet zich nu een nieuwe onderzoeksvraag voor. Waarom zweven de meeste "cirkelstenen" in het veen en liggen de overige granieten op de pleistoocene ondergrond? Asmussen concludeert dat de stratigrafische plaats van de stenen opvallend is, maar heeft niet getracht "het waarom" te formuleren.

Afb. 1
De steencirkel/stenenzwerm van De Leijen (Eastermar, Frl.) gezien vanuit het zuiden. De foto is gemanipuleerd door de omtrek van de stenen te verduidelijken.

Foto: Klaas R. Henstra

Uit boringen blijkt dat in 3 van de 22 boringen, op de overgang van veen naar zand, houtskool aanwezig was. Van een concentratie ter plaatse van de steencirkel is geen sprake (p. 11). Aangezien de afstand tussen de boringen 5 m bedroeg, lijkt mij dat dit nog niet in absolute zin bewezen is: de steencirkel heeft namelijk een diameter van ruim vier meter.

Voorts werden bij het onderzoek in de directe omgeving van de steencirkel - buiten de twee eerder gevonden artefacten - meer vuurstenen artefacten aangetroffen (p. 11). Hoewel Asmussen dit niet met zoveel woorden stelt, vermoedt hij dat deze artefacten afkomstig zijn van de nabijgelegen site. Immers hij acht het mogelijk dat het aangetroffen houtskool (verspoeld?) bewoningsafval is (p. 12). Omdat er in het landschap een redelijke helling in de richting van de steencirkel aanwezig is, dienen wij deze verspoeling niet uit te sluiten.

De slotconclusie van Asmussen luidt, dat een kraan één of meer granietblokken uit een destijds aangelegde sloot heeft getrokken. Daarna werden de grote keien vergruisd en door de kraan in het veen gedrukt (p. 12). In dit geval is er sprake van een ad hoc-hypothese: ter verklaring van dit verschijnsel wordt een stelling geponeerd, waarvoor geen bewijs wordt geleverd.

Navraag bij kraanmachinisten heeft mij duidelijk gemaakt, dat deze werkwijze nimmer door hen werd gehanteerd. In de afgelopen decennia (toen grote granieten nog niet door tuincentra en particulieren werden begeerd) ging men in de meeste gevallen als volgt te werk: men groef naast de kei een diep gat en rolde vervolgens de kei in dit gat, waarna de bovengrond werd afgewerkt. Overigens leek het de geïnterviewden wel zeer omslachtig (met een kraan) een terrein met een lengte van 50 m af te rijden, teneinde hier en daar een brokje graniet in het veen te duwen.

Tenslotte

Op een bijeenkomst van de Steentijd Werkgroep Friesland te Burgum (20 januari 1998) werd door Asmussen voorgesteld onderzoek in te stellen naar de ouderdom van het veen. Dit wordt door de auteur ten zeerste toegejuicht. Immers het betreft één van mijn onderzoeksvragen (p. 9).

Enkele punten van het RAAP-onderzoek - onder meer het voorkomen van meer keien dan er aanvankelijk zichtbaar waren - hebben mijn waarneming in een iets ander daglicht gesteld; toch kan naar mijn idee een opgraving mogelijk duidelijk maken of wij hier al dan niet te maken hebben met een fenomeen uit de steentijd.

M. van Coehoornweg 19
9251 LV Burgum
0511-462702